

Briuselis, 2024 10 03
COM(2024) 435 final

**KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

**dėl komunikato „Pirmenybė žmonėms, tvaraus ir integracinio augimo užtikrinimas, ES
atokiausių regionų potencialo atskleidimas“ įgyvendinimo**

{SWD(2024) 227 final}

IVADAS

Penki milijonai ES piliečių gyvena atokiausiuose Europos Sąjungos regionuose: Prancūzijos Gvianoje, Gvadelupoje, Martinikoje, Majote, Reunjone ir Sen Martene (Prancūzija), Azorų salose ir Madeiroje (Portugalija), Kanarų salose (Ispanija). Šie devyni regionai yra neatsiejama ES dalis Atlanto ir Indijos vandenynų, Karibų jūros baseino ir Pietų Amerikos zonose.

Atokiausi regionai turi **išskirtinių išteklių**, kurie naudingi visai ES: strategiškai svarbią vietą netoli trečiųjų šalių, kosmoso mokslams ir astrofizikos veiklai tinkamas išskirtines geografines ypatybes, atsinaujinančiųjų energijos išteklių, turtingą biologinę įvairovę ir dideles jūrų zonas. Kartu šie regionai susiduria su **nuolatiniais apribojimais**, pavyzdžiui, itin dideliu atokumu, izoliuotumu, mažumu, pažeidžiamumu dėl klimato kaitos ir ekonomine priklausomybe nuo kelių sektorių. Šiomis aplinkybėmis Sutartyje dėl ES veikimo (349 straipsnyje) numatytos **konkrečios priemonės** atokiausiems regionams remti, įskaitant pritaikytą ES teisę, politiką ir programas. Atsižvelgdama į tai, nuo 2004 m. Komisija priėmė šiems regionams skirtas strategijas.

Nuo 2019 m. Komisija **atsižvelgė į atokiausių regionų ypatumus maždaug šimte ES politikos krypčių, teisėkūros procedūra priimamų aktų ir programų**. 2022 m. Komisija priėmė **komunikatą „Pirmenybė žmonėms, tvaraus ir integracinio augimo užtikrinimas, ES atokiausių regionų potencialo atskleidimas“**¹, kurio taikymo sritis platesnė, o užmojis didesnis nei ankstesnių strategijų. Šiame komunikate pateikiama beveik 80 specialiai pritaikytų veiksmų atokiausiems regionams remti. Be to, jame pateikiama rekomendacijų regioninėms ir nacionalinėms administracijoms, kurioms tenka labai svarbus vaidmuo šių regionų plėtroje.

Svarbų vaidmenį remiant atokiausius regionus atlieka **sanglaudos politikos fondai**. Iš **Europos regioninės plėtros fondo (ERPF)**², **Sanglaudos fondo**³ ir **„Europos socialinio fondo +“ (ESF+)**⁴ šiems regionams taikomos didžiausios bendro finansavimo normos, specialūs papildomi asignavimai ir išimties investicijoms, pavyzdžiui, skirtoms uostams, oro uostams ir galutinių atliekų tvarkymui. Pagal **2021–2027 m. ES biudžetą** Komisija iš **sanglaudos, žemės ūkio ir žuvininkystės politikos fondų** atokiausiems regionams skyrė 16 mlrd. EUR, t. y. gerokai daugiau nei 13 mlrd. EUR 2014–2020 m.

Tačiau atokiausiuose regionuose tebėra **didelių problemų**, susijusių su gyvenimo sąlygomis, galimybėmis ir plėtra. Kaip pabrėžta **Devintojoje sanglaudos ataskaitoje**⁵, daugumai šių regionų vis dar būdingas mažas BVP vienam gyventojui⁶ (nesiekia 75 proc. ES vidurkio), ekonominiai skirtumai, didesnis nedarbas (ypač jaunimo) ir žemesnis išsilavinimo lygis. Tai visų pirma pasakytina apie Majotą, kuris 2014 m. tapo naujausiu atokiausiu regionu ir yra skurdžiausias ES regionas. Dauguma šių regionų taip pat susiduria su demografinėmis problemomis, tokiomis kaip gyventojų senėjimas ir jaunimo išvykimas. Todėl 2022 m. komunikate daugiausia dėmesio skiriama tam, kad pirmenybė būtų teikiama žmonėms.

Įgyvendinant 2022 m. komunikatą daroma nuolatinė pažanga ir vykdoma daugelis Komisijos įsipareigojimų. Visapusiško jo įgyvendinimo svarbą pabrėžė Europos Parlamentas

¹ COM(2022) 198 final.

² ERPF asignavimas atokiausiems regionams 2014–2020 m. siekė 4,7 mlrd. EUR (neskaičiuojant sumų pagal REACT-EU), 2021–2027 m. – 5,3 mlrd. EUR.

³ Kalbant apie Azorų salas ir Madeirą, bendras Sanglaudos fondo asignavimas 2014–2020 m. siekė 462 mln. EUR, 2021–2027 m. – 396 mln. EUR.

⁴ ESF asignavimas atokiausiems regionams 2014–2020 m. siekė beveik 2,1 mlrd. EUR (įskaitant Jaunimo užimtumo iniciatyvą ir neskaičiuojant sumų pagal REACT-EU); ESF+ asignavimas 2021–2027 m. sudaro 2,4 mlrd. EUR.

⁵ COM(2024) 149 final.

⁶ 2022 m. BVP, apskaičiuotas pagal perkamosios galios standartus vienam gyventojui ir išreikštas ES vidurkio procentine dalimi, atokiausiuose regionuose tebebuvo ypač mažas. Jis svyravo nuo 30 proc. Majote ir 40 proc. Prancūzijos Gvianoje iki 64 proc. Reunjone, 66 proc. Gvadelupoje, 68 proc. Kanarų salose, 70 proc. Martinikoje, 71 proc. Azorų salose ir 79 proc. Madeiroje (duomenų apie Sen Marteną nėra) (*šaltinis – Eurostatas*).

(2023 m. rezoliucija dėl komunikato)⁷, Taryba (2022 m. išvados dėl atokiausių regionų)⁸ ir Regionų komitetas (2023 m. nuomonė)⁹.

Šioje ataskaitoje apžvelgiama didelė pažanga, kurią Komisija padarė įgyvendindama 2022 m. komunikatą pagal daugelį ES politikos kryptių, fondų, programų ir priemonių, – maždaug du trečdaliai veiksmų jau įgyvendinti arba įgyvendinami. Šioje ataskaitoje taip pat atkreipiamas dėmesys į iniciatyvas, kurių ėmėsi atokiausi regionai ir jų atitinkamos valstybės narės, atsižvelgdami į komunikate jiems pateiktas rekomendacijas. Prie šios ataskaitos pridedamame **Komisijos tarnybų darbiniam dokumente** daugiausia dėmesio skiriama pagal sanglaudos politiką teikiamai svarbiausiai paramai atokiausiuose regionuose, pabrėžiant pasirinktus sektorius, kuriuose poreikiai yra didžiausi, o poveikis – reikšmingiausias.

EKONOMIKOS ATSIGAVIMAS

COVID-19 krizė padarė didelį poveikį atokiausiems regionams, visų pirma transportui, turizmui, švietimui, mokymui, darbo vietų kūrimui ir galimybėms naudotis paslaugomis¹⁰. Be to, dėl Rusijos invazijos į Ukrainą atokiausi regionai susiduria su didesnėmis energijos kainomis. Šiems regionams sunku atsigaivinti, nors Azorų salose, Madeiroje ir Kanarų salose padėtis šiek tiek geresnė.

Sanglaudos politikos fondai atliko svarbų vaidmenį gaivinant šiuos regionus ir jų lėšomis toliau remiama regionų plėtra. Per COVID-19 krizę atokiausi regionai pagal sanglaudos politiką gavo papildomą 2 mlrd. EUR paramą iš **Sanglaudai ir Europos teritorijoms skirtos ekonomikos gaivinimo pagalbos iniciatyvos** (REACT-EU)¹¹. Pagal **Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę** (EGADP) buvo remiamos viešosios investicijos ir reformos, kad šiuose regionuose būtų sukurta stipresnė ir atsparesnė ekonomika. Prie jų ekonomikos atsigavimo prisideda ir kiti ES fondai, pavyzdžiui, **bendra žemės ūkio politika** ir **Europos jūrų reikalų, žvejybos ir akvakultūros fondas** (EJRŽAF).

Komisija pasiūlė bendrosios rinkos veikimo užtikrinimo ekstremaliois sąlygomis priemonę, kuria būtų sprendžiama atokiausių regionų pažeidžiamumo dėl kilus krizei svarbių prekių ir paslaugų trūkumo problema. Pagal **Vidaus rinkos veikimo užtikrinimo ekstremaliois sąlygomis ir atsparumo didinimo aktą**¹² Komisija gali rekomenduoti valstybėms narėms paskirstyti kilus krizei svarbias prekes ir paslaugas vietovėms, kurias ypač paveikė tiekimo grandinės sutrikimai, įskaitant atokiausius regionus.

1. TVARUS IR ĮTRAUKUS EKONOMIKOS ATSIGAVIMAS IR AUGIMAS

1.1. PIRMENYBĖ ŽMONĖMS – SAŽININGOS IR VIENODOS GALIMYBĖS VISIEMS

Skurdo mažinimas, lygybės ir įtraukties skatinimas

Daugumos atokiausių regionų BVP vienam gyventojui yra nedidelis, darbo našumas ir inovacijų diegimo rezultatai menki, o nedarbo ir skurdo rodikliai, taip pat mokyklos nebaigusių asmenų skaičius, palyginti su jų valstybių narių ir ES vidurkiais, didesni. Šios problemos buvo nuolat pabrėžiamos šalių ataskaitose, paskelbtose Europos semestro pavasario dokumentų rinkinyje¹³.

⁷ C(2024) 480 final.

⁸ 2022 m. birželio 21 d. Tarybos išvados 10513/22.

⁹ COTER-VII/23, 153-ioji plenarinė sesija, 2023 m. vasario 8–9 d.

¹⁰ 2019–2021 m. atokiausių regionų BVP vienam gyventojui sumažėjo 3,8 proc. (šaltinis – Devintoji sanglaudos ataskaita, Eurostato duomenimis pagrįsti skaičiavimai).

¹¹ Įgyvendinant REACT-EU, 2021–2022 m. ERPF ir ESF iš viso skirta 2 mlrd. EUR.

¹² 2024 m. vasario mėn. pasiekus politinį susitarimą (galutinai turi būti priimtas 2024 m. pabaigoje).

¹³ Taip pat Komisijos tarnybų darbiniam dokumente „Regional Trends for Growth and Convergence in the EU“, SWD(2023) 173 final.

Siekdama padėti mažinti skurdą ir socialinę nelygybę, Komisija padeda atokiausiems regionams įgyvendinti **Europos socialinių teisių ramstį**, visų pirma pasitelkdama sanglaudos politikos fondus ir EGADP. Kai kuriuose iš šių regionų ESF+ lėšomis remiamos paslaugos, susijusios su vyresnių žmonių aktyvumu, ligų prevencija, parama vaikams ir jaunimui, kuriems gresia socialinė atskirtis (Madeiroje, Majote, Prancūzijos Gvianoje, Gvadelupoje, Martinikoje, Reunjone), ilgalaikė priežiūra (Azorų salose) ir kova su energijos nepriteklumi (Kanarų salose)¹⁴.

Komisija toliau remia atokiausių regionų dalyvavimą **Europos socialinės ekonomikos regionų iniciatyvoje**. 2023 m. prie šio tinklo prisijungė Prancūzijos socialinės ir solidarumo ekonomikos rūmų užjūrio padalinys (pranc. *ESS France Outre-mer*) ir Kanarų salos. Be to, Majotas, Prancūzijos Gviana, Reunjonas ir Sen Martenas skiria sanglaudos politikos lėšas socialinei ekonomikai plėtoti (pavyzdžiui, verslo kūrimui ir mokymui, susijusiam su socialine ekonomika).

Komisija taip pat stebi **skurdo mažinimo, integracijos ir lygybės didinimo bei smurto prieš moteris prevencijos** priemones šiuose regionuose. Kaip rekomenduota 2022 m. komunikate, valstybės narės ir atokiausi regionai ėmėsi iniciatyvų. Tarp jų – 2021–2030 m. Prancūzijos skurdo mažinimo strategija, kurioje numatytos atokiausiems regionams skirtos priemonės, Azorų salų ir Madeiros strategijos dėl negalios ir lygybės planai, taip pat prieinamumo principas, įgyvendintas San Kristobal de la Lagūnoje (Kanarų salose), kuris 2024 m. gavo Komisijos apdovanojimą „Visiems pritaikytas miestas“.

Be to, iš atokiausių regionų perspektyvos Komisija vertina atitinkamus nacionalinius veiksmų planus, kuriais įgyvendinama **Europos vaiko garantijų sistema**. Prancūzijos ir Portugalijos veiksmų planuose numatytos priemonės, skirtos vaikų gerovei ir lygioms galimybėms šiuose regionuose užtikrinti. Ispanija bendradarbiauja su UNICEF, kad išbandytų garantijų sistemą Kanarų salose.

Galimybė naudotis tinkamu būstu, vandeniu, internetu ir įperkamu transportu bei energija

Komisija padeda atokiausiems regionams ir jų valstybėms narėms siekti nacionalinių ir ES fondų sinergijos, kad būtų pagerintos gyvenimo sąlygos atokiausiuose regionuose, nes daugumoje jų vis dar reikia panaikinti atotrūkį, susijusį su galimybėmis patenkinti pagrindinius poreikius.

2024 m. Komisija paskelbė nepriklausomą tyrimą dėl atokiausių regionų gyventojų galimybių naudotis būstu, geriamuoju vandeniu ir sanitarijos paslaugomis, elektros energija, internetu ir telefono ryšiu¹⁵. Nepaisant pažangos, padarytos, be kita ko, pasitelkiant ERPF investicijas (2014–2020 m.) ir planuojamą paramą (2021–2027 m.), tyrime daroma išvada, kad vis dar esama didelių poreikių, ypač kai kuriuose Prancūzijos atokiausiuose regionuose.

Tyrime rekomenduojama toliau investuoti į **socialinį būstą**, kad, esant didelėms kainoms ir demografiniam spaudimui, visiems būtų užtikrintas deramas būstas. Kad išspręstų šią problemą, Azorų salos ir Madeira skiria ERPF ir ESF+ paramą esamam socialinių būstų ūkiui atkurti ir materialiniam nepritekliui mažinti. Pagal EGADP taip pat remiamos pastangos spręsti būsto trūkumo problemą, pavyzdžiui, socialinio būsto palankių sąlygų neturinčioms šeimoms Madeiroje ir tvaraus būsto Le Tampono mieste Reunjone.

Gyvenimo sąlygų tyrime rekomenduojama skirti papildomų išteklių infrastruktūrai, kad Prancūzijos atokiausiuose regionuose būtų pagerinta **galimybė gauti geriamojo vandens**, taip

¹⁴ Energijos nepritekliaus konsultacijų centras.

¹⁵ ISBN 978-92-68-11899-3.

pat rekomenduojama investuoti į vandens kaupimo ir pakartotinio naudojimo techninius sprendimus. Majote, kurį 2023 m. ištiko didelė vandens krizė, ERPF daugiau nei dvigubai padidins investicijas į vandens infrastruktūrą – nuo 20 mln. EUR 2014–2020 m. iki 47,5 mln. EUR 2021–2027 m. Be to, pagal Prancūzijos planą *Eau DOM* Prancūzijos atokiausiems regionams padedama gerinti nuotekų tvarkymo paslaugas ir galimybę gauti geriamojo vandens.

Nors atokiausiuose regionuose, visų pirma dėl ERPF paramos, pastebima aiški **interneto ryšio** diegimo tendencija, daugumoje jų interneto ryšio sparta mažesnė nei žemyne, o kaimo vietovėse trūksta ryšio infrastruktūros. Specialiu papildomu asignavimu iš ERPF remiamos išlaidos, susijusios su viešųjų paslaugų srities išipareigojimais **transporto** sektoriuje, stiprinami ryšiai tarp kaimo ir miesto vietovių bei tarp salų.

Visi atokiausi regionai susiduria su problemomis, kylančiomis dėl **energetikos** krizės, kurias dar labiau apsunkina jiems būdingas pažeidžiamumas. Be to, kai kuriuose regionuose vidutinės namų ūkių pajamos augo lėčiau nei energijos kainos. Reglamento „**REPowerEU**“ pakeitimu, kuriuo remiamos įperkamos energijos priemonės (SAFE), nustatytas sanglaudos politikos taisyklių lankstumas, siekiant padėti pažeidžiamiems namų ūkiams spręsti **energijos nepritekliaus** problemą. Pagal Prancūzijos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą finansuojama 70 proc. iniciatyvos *MaPrimeRenov*, kuria siekiama padidinti privačių būstų, be kita ko, atokiausiuose regionuose, energijos vartojimo efektyvumą.

Galimybė naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis

Komisija prisideda prie valstybių narių pastangų didinti sveikatos sistemų atsparumą ir prieinamumą bei mažinti nelygybę, taip pat ir atokiausiuose regionuose, kurie ypač smarkiai nukentėjo nuo COVID-19 krizės¹⁶.

Atokiausi regionai išipareigoja sanglaudos ir EGADP lėšomis stiprinti savo sveikatos sistemas, pavyzdžiui, plėsti ilgalaikės priežiūros infrastruktūros ir paslaugų tinklą (Madeira) arba sukurti telemedicinos platformą lėtinėms žaizdoms stebėti (Sen Martenas). Gvadelupoje yra vienas „EuroBloodNet“, vieno iš Europos retųjų ir sudėtingų ligų referencijos centrų tinklą, narys, dirbantis su hematologinėmis ligomis. Kai kuriuose atokiausiuose regionuose ir jų kaimyninėse šalyse vykdomi **INTERREG**¹⁷ ligų prevencijos ir gydymo projektai, pavyzdžiui, projektas CUREMA Amazonijos baseine ir projektas „MACbioID2“ Makaronezijoje.

2023 m. Komisija skatino atokiausių regionų sveikatos priežiūros tarnybų ir Prancūzijos, Portugalijos ir Ispanijos nacionalinių sveikatos priežiūros institucijų diskusijas, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos atokiausiems regionams dalyvauti **programoje „ES – sveikatos labui“** ir būtų atsižvelgta į jų poreikius. Ji taip pat ragino regionų suinteresuotąsias šalis dalyvauti viešose konsultacijose¹⁸ per **Sveikatos politikos platformą**. Programos „ES – sveikatos labui“ 2023 ir 2024 m. **darbo programomis** atsižvelgiama į konkrečius atokiausių regionų poreikius, pavyzdžiui, nuotekų stebėjimo pajėgumus ir atsargų kaupimo strategijų kūrimą.

Be to, **Pasirengimo ekstremaliosioms sveikatos situacijoms ir reagavimo į jas institucija** siekia užtikrinti medicininių atsako priemonių prieinamumą rengiantis pandemijoms visoje ES, įskaitant atokiausius regionus, kurie susiduria su tarpvalstybinėmis grėsmėmis sveikatai.

Jaunimo galimybės. Švietimas, mokymas, užimtumo parama ir verslumas

¹⁶ Pavyzdžiui, 2019–2020 m. Kanarų salų BVP sumažėjo 11 proc., Madeiros – 7 proc., palyginti su 7 proc. sumažėjusiu Ispanijos ir 3 proc. sumažėjusiu Portugalijos BVP.

¹⁷ Europos teritorinio bendradarbiavimo tikslas (INTERREG), remiamas ERPF ir išorės finansavimo priemonių.

¹⁸ Atokiausių regionų pirmininkų sueiga prisidėjo prie konsultacijų dėl programos „ES – sveikatos labui“ 2024 m. darbo programos.

Atokiausių regionų jaunimas, palyginti su žemyninės Europos jaunimu, susiduria su papildomais sunkumais švietimo, mokymo ir darbo paieškos srityse. Visų pirma atokiausiuose regionuose jaunimo užimtumo lygis yra vienas žemiausių ES, o nedirbančio, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio (NEET) jaunimo dalis – didelė¹⁹.

Siekdama išspręsti šias problemas, Komisija ėmėsi keleto veiksmų. Visų pirma, 2023 m. ji sukūrė **1 mln. EUR dotacijų** programą pagal ERPF, skirtą remti nedidelės apimties projektams, kuriems vadovauja **jaunimas arba jaunimo organizacijos atokiausiuose regionuose**, kad jie taptų aktyviais savo vietos bendruomenių dalyviais ir daugiausia dėmesio būtų skiriama lygybės ir įtraukties skatinimui. Iš beveik 200 paraiškų, kurias Komisija gavo pagal šią programą, numatoma, kad nuo 2024 m. rugsėjo mėn. iki 2025 m. birželio mėn. bus vykdoma apie 70 veiksmų.

Atsižvelgdama į Komisijos pasiūlymą spręsti su **švietimu** susijusias problemas, pavyzdžiui, mokyklos nebaigimo problemą, 2022 m. Taryba priėmė **rekomendaciją dėl veiksmingų būdų pasiekti gerų mokymosi rezultatų**²⁰, kurioje pabrėžiama, kad svarbu kurti atokiausių regionų poreikiams pritaikytą politiką. ESF+ remia kovą su mokyklos nebaigimu per konsultavimo ir akademinės paramos iniciatyvas.

Programos „**Erasmus+**“ 2023 ir 2024 m. darbo programose²¹ Komisija ypatingą dėmesį skyrė atokių ar atokiausių regionų jaunimui ir numatė didesnę finansinę paramą dalyviams iš šių regionų²². Panašus požiūris taikomas ir **Europos solidarumo korpusui**. Atokiausi regionai taip pat dalyvauja programos „Erasmus+“ pavyzdinėse iniciatyvose²³. 2023 m. pagal „**DiscoverEU**“ įtraukties veiksmą Komisija skyrė dotacijas 11 organizacijų iš šių regionų ir suteikė galimybę daugiau nei 180 jaunuolių keliauti po Europą.

Sprendime dėl **Europos įgūdžių metų**²⁴, kuris, be kita ko, buvo grindžiamas **Įgūdžių paktu**²⁵, pabrėžiama, kad šiuose regionuose yra ribotos **galimybės patekti į darbo rinką ir kelti kvalifikaciją**. Atokiausi regionai ESF+ lėšas skiria mokymams (pavyzdžiui, Kanarų salų absolventų tarptautinimo kursams ir stažuotėms Madeiros dirbtinio intelekto centre) ir verslumo skatinimui siekiant jaunimo užimtumo. Prancūzijos užjūrio judumo agentūra remia tarptautinį judumą mokymo tikslais atokiausiuose regionuose.

Specialistų gausinimo mechanizmas pagal komunikatą „**Specialistų potencialo išnaudojimas Europos regionuose**“²⁶ gali padėti atokiausiems regionams spręsti mažo tretinį išsilavinimą turinčių asmenų skaičiaus ir kvalifikuoto jaunimo migracijos į užsienį problemas. Vienoje iš šio mechanizmo darbo grupių yra Gvadelupos atstovų. 2024 m. Komisija atrinko Azorų salas kaip regioną, kuriam kyla specialistų ugdymo kliūčių²⁷ rizika, ir šiam regionui pagal šį mechanizmą bus teikiama specialiai pritaikyta parama. Pagal **sustiprintą Jaunimo garantijų iniciatyvą** ESF+ remia jaunimo užimtumo skatinimo iniciatyvas, pavyzdžiui,

¹⁹ Kaip pabrėžta Komisijos pasiūlyme dėl 2024 m. bendros užimtumo ataskaitos (COM(2023) 904 final).

²⁰ Tarybos rekomendacija C(2022) 469/01.

²¹ C(2022) 6002 final; C(2023) 6157.

²² Savo 2024 m. išvadose dėl jaunimui įtraukios visuomenės Taryba ragina valstybes nares sudaryti palankesnes sąlygas darniam jaunimo, įskaitant kaimo, atokių, periferinių, mažiau išsivysčiusių vietovių ir atokiausių regionų gyventojus, judumui (2024 m. gegužės 13 d., 9849/24).

²³ 2023 m. į Europos universitetų programą įtrauktos dvi Kanarų salų aukštosios mokyklos. Trys Kanarų salų organizacijos dalyvauja Turizmo pramonės profesinės kompetencijos centro veikloje.

²⁴ 2023 m. gegužės 10 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas (ES) 2023/936.

²⁵ Įgūdžių paktas yra 2020 m. Europos įgūdžių darbotvarkės pavyzdinė iniciatyva. Juo skatinami bendri veiksmai, kuriais siekiama kuo labiau padidinti investicijų į kvalifikacijos kėlimą ir perkvalifikavimą poveikį. Prie pakto prisijungė kai kurios Kanarų salų, Azorų salų, Madeiros ir Gvadelupos suinteresuotosios šalys.

²⁶ COM(2023) 32 final.

²⁷ Specialistų ugdymo kliūtys nustatomos regionuose, kuriems didelį poveikį daro darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus mažėjimas, maža universitetų ir aukštųjų mokyklų absolventų dalis arba neigiamas 15–39 m. gyventojų judumas. Martinika ir Gvadelupa susiduria su specialistų ugdymo kliūtimis; Reunjonas, Azorų salos ir Madeira rizikuoja susidurti su šiomis kliūtimis.

Kanarų salose, kur siūlomas specialus mokymas, nustatomos darbo ir įsidarbinimo galimybės (62 mln. EUR). Prancūzijos atokiausių regionų jaunimas buvo remiamas pagal EGADP, įgyvendinant jaunimo planą *1 jeune 1 solution*. Pagal Portugalijos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą remiamas Azorų salų darbuotojų kvalifikacijos kėlimas ir įgūdžių tobulinimas, pasitelkiant mokymus ir mokymąsi visą gyvenimą Azorų salose.

1.2. RĖMIMASIS IŠTEKLIAIS, RIBOTŲ GALIMYBIŲ PROBLEMOS SPRENDIMAS, YPATINGAS DĖMESYS PAGRINDINIAMS SEKTORIAMS

Moksliniai tyrimai, inovacijos ir pažangioji specializacija

Dėl savo išskirtinių išteklių atokiausi regionai turi didelį mokslinių tyrimų ir inovacijų potencialą. Pagal programą „Europos horizontas“²⁸ į temines grupes įtraukiamos atokiausiems regionams aktualios temos. Be to, šių regionų subjektai atitinka reikalavimus dalyvauti veikloje „Dalyvių skaičiaus didinimas ir kompetencijos sklaida“²⁹, kuria prisidedama prie mokslinių tyrimų ir inovacinių pajėgumų stiprinimo atsiliekančiose šalyse. Todėl atokiausių regionų dalyvavimas programoje „Europos horizontas“ padidėjo³⁰. Be to, pagal programos dalį „Dalyvių skaičiaus didinimas“ atokiausi regionai gauna paramą 21 projektui, kuriuo siekiama didinti jų inovacinius pajėgumus ir užmegzti ryšius su pirmaujančiais ES mokslinių tyrimų partneriais, pavyzdžiui, su kvantinio mokslo kompetencijos centru QCIRCLE (Kanarų salos, 14,5 mln. EUR ES finansavimas), ir projektui „TwinSolar“, kuriuo siekiama stiprinti tinklaveikos veiklą energetikos srityje (Reunjonas, 1,5 mln. EUR ES finansavimas).

Kai kurie atokiausi regionai, pavyzdžiui, Madeira, Azorų salos, Kanarų salos ir Reunjonas, kurie dalyvauja projekte „BlueMissionAA“ (3 mln. EUR ES finansavimas), dalyvauja programos „Europos horizontas“ misijoje „Mūsų vandenyno ir kitų vandenų atkūrimas iki 2030 m.“. Europos inovacijos ir technologijos institutas (EIT) siūlo verslo kūrimo, įgūdžių ugdymo ir inovacijomis grindžiamų mokslinių tyrimų projektų veiklą³¹. 2024 m. EIT paskelbė ES atokiausiems regionams skirtą strategiją³² ir iki 2025 m. pagal savo regioninę inovacijų sistemą siekia įsteigti tris bendruomenių centrus, kad būtų skatinama atokiausių regionų vietos inovacijų subjektų sąveika.

Siekdama toliau remti inovacinius pajėgumus ir dalyvavimą ES vertės grandinėse, Komisija ypatingą dėmesį skiria atokiausiems regionams pagal Tarpreregioninių investicijų į inovacijas (I3) priemonę³³ (papildomi taškai projektams, kuriuose dalyvauja atokiausių regionų atstovai), ir dabar šie regionai dalyvauja šešiuose projektuose. Komisija taip pat finansavo EBPO vadovaujamą projektą, kuriuo siekiama remti šių regionų dalyvavimą tarptautinėse vertės grandinėse (žemės ūkio maisto produktų, bioekonomikos, atsinaujinančiųjų išteklių energijos, mėlynosios ekonomikos ir kūrybos pramonės srityse)³⁴.

Komisija toliau remia Reunjoną, Azorų salas ir Madeirą, priklausančius Pažangiosios specializacijos praktikos bendruomenei, rengiant ir įgyvendinant jų inovacijų strategijas – vadinamąsias pažangiosios specializacijos strategijas.

Judumas, transportas

Kelių ES fondų lėšomis remiamas judumas atokiausiuose regionuose, atsižvelgiant į jų priklausomybę nuo oro ir jūrų transporto.

2021–2027 m. ERPF į judumą ir transportą turėtų investuoti 559 mln. EUR, visų pirma 338 mln. EUR, susijusius su viešuoju transportu atokiausių regionų miestų teritorijose. Šiuose regionuose ERPF lėšomis išimtinai finansuojama oro uostų infrastruktūra, pavyzdžiui,

²⁸ 2021 m. balandžio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/695.

²⁹ C(2023) 2178 final.

³⁰ Iki šiol programos „Europos horizontas“ (2021–2027 m.) projektams, kuriuose dalyvauja atokiausi regionai, jau skirta daugiau kaip 84 mln. EUR, palyginti su maždaug 89 mln. EUR, skirtų visam programos „Horizontas 2020“ laikotarpiui (2014–2020 m.).

³¹ Projektų, kuriuose dalyvauja atokiausi regionai, pavyzdžiai, be kita ko, yra EIT aukštojo mokslo institucijos iniciatyvos projektas INCORE, „EIT Climate-KIC“ remiamas projektas „InnoFinRES“ ir „EIT Health“ remiamas projektas „Rethink Medical“.

³² EIT strategija ES atokiausiems regionams.

³³ 2021 m. birželio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2021/1058 13 straipsnis.

³⁴ Transforming economies in the EU outermost regions, ES delegacijos susitarimas 2020CE160AT067.

Reunjono Roland'o Garroso oro uosto, pirmojo bioklimatinio terminalo, išplėtimas. Investicijos į uostus taip pat yra tinkamos finansuoti ir Gvadelupa iš dalies pakeitė savo 2021–2027 m. ERPF ir ESF+ programą, įtraukdama į ją savo Didįjį jūrų uostą. Be paramos infrastruktūrai, ERPF specialus papildomas asignavimas atokiausiems regionams padeda kompensuoti dideles transporto veiklos išlaidas. Pagal Portugalijos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą remiamas naujų visai netaršių autobusų, skirtų Madeiros viešajam transportui, ir elektrinių keltų Azorų salose įsigijimas.

Europos infrastruktūros tinklų priemonės (EITP) darbo programa ir joje numatytais kvietimais teikti pasiūlymus konkrečiai skatinamos paraiškos iš atokiausių regionų, visų pirma dėl jūrų uostų infrastruktūros, ir siūloma taikyti didesnes bendro finansavimo normas³⁵. 2024 m. kvietime teikti pasiūlymus pagal alternatyviųjų degalų infrastruktūros priemonę šiems regionams numatyta 70 proc. bendro finansavimo norma. 2024 m. priimtu peržiūrėtu **Transeuropinio transporto tinklo (TEN-T) reglamentu**³⁶ padidinamas atokiausių regionų uostų ir oro uostų skaičius. Be to, į visuotinį tinklą įtraukiami miestų mazgai, todėl jie gali pretenduoti gauti finansavimą pagal EITP ir didėja jų galimybės dalyvauti būsimuose kvietimuose teikti pasiūlymus pagal EITP.

Komisija paragino valstybes nares ir atokiausius regionus naudotis ES priemonėmis, pavyzdžiui, **bendra parama Europos regionų projektams** (JASPERS), kad būtų remiami pajėgumai vystyti didelius projektus, pavyzdžiui, transporto srityje. Pagal JASPERS remiamos Prancūzijos Gvianos investicijos į kelius ir planuojama panaši parama Sen Martenui. Ja taip pat remiamas Kanarų ir Azorų salų transporto plano, skirto Floreso salos uostui atstatyti³⁷ po 2019 m. praūžusio uragano Lorenzo, rengimas.

Turizmas, kultūra

Komisija remia turizmą atokiausiuose regionuose, kuris yra viena pagrindinių jų ekonominės veiklos sričių. Pavyzdžiui, ERPF lėšomis remiamas darnus turizmas Kanarų salose (40,5 mln. EUR), turizmas ir kultūros paveldas Azorų salose (7 mln. EUR), turizmas ir kultūra Reunjone (121 mln. EUR) ir Prancūzijos Gvianoje (10 mln. EUR).

Komisija paskelbė kvietimą teikti paramą **darniam jūrų ir pakrančių turizmui** atokiausiuose regionuose pagal EJŖŽAF (2 mln. EUR ES parama). Buvo parengti du projektai: mėlynojo turizmo (Kanarų salos, Madeira, Azorų salos ir Martinika) ir povandeninio archeologijos paveldo (Azorų salos, Madeira, Gvadelupa ir Martinika). Pagal Ispanijos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą darniam turizmui Kanarų salose skiriama 75 mln. EUR.

Komisija skelbia kvietimus prisiimti išsipareigojimus pagal **turizmo pertvarkos kelrodį**. Pagal šią iniciatyvą Azorų salos išsipareigojo skatinti darnų turizmą ir priėmė chartiją, kuria siekiama skatinti tvaresnį verslo ir valdymo modelį.

ERPF lėšomis remiami išskirtiniai kultūros ir kūrybos sektoriai visuose atokiausiuose regionuose. Komisija taip pat skyrė dotacijas dviem projektams Azorų ir Kanarų salose pagal programą „Kūrybiška Europa“. 2021–2023 m. ES bendrai finansavo **bandomąjį projektą „Archipel.eu“** (1 mln. EUR)³⁸, kuriuo remiamas 51 projektas, susijęs su atokiausių regionų bei užjūrio šalių ir teritorijų (UŠT) nematerialiuoju kultūros paveldu.

Biologinė įvairovė

³⁵ Visuose atokiausiuose regionuose tyrimams – 50 proc., darbams – 70 proc.; Portugalijoje – iki 85 proc. pagal sanglaudos finansavimo paketą.

³⁶ COM(2021) 812 *final*.

³⁷ Kartu su 168 mln. EUR ERPF parama.

³⁸ Projektą įgyvendino Prancūzų institutas kartu su OCTA (Užjūrio šalių ir teritorijų asociacija) ir APCA (port. *Agência de Promoção da Cultura Atlântica*).

Keliomis nacionalinėmis ir regioninėmis strategijomis siekiama sustiprinti biologinės įvairovės apsaugą – tai yra, pavyzdžiui, programa „Mėlynosios Azorų salos“ arba Prancūzijos 2030 m. nacionalinė biologinės įvairovės strategija, į kurią įtrauktos kiekvieno regiono atkūrimo veiksmų gairės.

Siekiant apsaugoti itin didelę atokiausių regionų biologinę įvairovę, kai kurie iš šių regionų gauna paramą pagal **programą LIFE**, pagal kurią atokiausių regionų paraiškoms skiriamas ypatingas dėmesys ir papildomi taškai. Tai pasakytina apie Prancūzijos atokiausius regionus, kuriuose vykdomas projektas ARTISAN³⁹ (10 mln. EUR ES finansavimas), kurio dėmesio centre – gamtos procesais pagrįsti sprendimai, arba projektas BIODIV'OM (5,6 mln. EUR ES finansavimas), kuriuo siekiama apsaugoti gresiančias išnykti rūšis.

2023 m. Komisija pradėjo įgyvendinti dotacijų programą **BESTLIFE2030** pagal programą LIFE, kurioje numatyta 95 proc. bendro finansavimo norma ir kuri skirta biologinės įvairovės išsaugojimui atokiausiuose regionuose ir UŠT remti. Komisija pasiūlė padidinti paramą į programos LIFE 2025–2027 m. darbo programą įtraukiant projektus, kuriais saugomos prioritutinės buveinės ar rūšys ir naujai aprašytos rūšys, laikomos gresiančiomis išnykti, be kita ko, visų pirma atokiausiuose regionuose dėl jų itin didelės biologinės įvairovės vertės, ir taikyti jiems didžiausią bendro finansavimo normą (75 proc.). Ji taip pat išplėtė **bandomąjį projektą MOVE-ON**, skirtą atokiausių regionų ir UŠT ekosistemoms kartografuoti ir vertinti.

Kitų ES fondų lėšomis remiama biologinės įvairovės apsauga, pavyzdžiui, pagal **Ispanijos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą** remiamos ekosistemų stebėsenos technologijos arba biologinių invazijų Kanarų salose tyrimas (23 mln. EUR).

2024 m. priimtame **Gamtos atkūrimo reglamente**⁴⁰ pabrėžiama, kad būtina atsižvelgti į specifinę atokiausių regionų padėtį, laikantis 2030 m. ES biologinės įvairovės strategijos⁴¹.

Mėlynoji ekonomika

Dėl didelių išskirtinių ekonominių zonų atokiausi regionai turi išskirtinį mėlynosios ekonomikos potencialą. Dauguma atokiausių regionų priėmė išsamias tvarios mėlynosios ekonomikos strategijas tradicinėms ir besiformuojančioms mėlynosioms vertės grandinėms skatinti ir naudojasi ES paramos sinergija joms įgyvendinti.

Peržiūrėtoje **valstybės pagalbos žvejybos ir akvakultūros sektoriuje teisinėje sistemoje** Komisija atsižvelgė į šių regionų ypatumus. 2023 m. Komisija iš dalies pakeitė **žvejybos ir akvakultūros sektoriui taikomą De minimis pagalbos reglamentą**, kad išspręstų neatidėliotinas mažų priekrantės žvejybos laivynų saugos problemas atokiausiuose regionuose⁴², sudarydama sąlygas jų valstybėms narėms remti trumpesnių nei 12 metrų ilgio žvejybos laivų išsigijimą, modernizavimą ar statybą. *De minimis* pagalba iki 40 000 EUR vienai įmonei gali būti teikiama be išankstinės Komisijos kontrolės, jei valstybės narės sukuria centrinį registrą.

Nuo 2018 m. **valstybės pagalbos žvejybos ir akvakultūros sektoriams gairėse** numatyta galimybė teikti pagalbą laivyno atnaujinimui atokiausiuose regionuose su sąlyga, kad atitinkamas laivyno segmentas yra subalansuotas atsižvelgiant į žuvų išteklius, kaip matyti iš naujausios nacionalinės laivyno ataskaitos⁴³. 2023 m. **peržiūrotose valstybės pagalbos**

³⁹ Atsparumo didinimas skatinant gamtos procesais pagrįstų prisitaikymo prie klimato kaitos sprendimų įgyvendinimą nacionaliniu mastu.

⁴⁰ 2024 m. birželio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2024/1991. Jame reikalaujama, kad atitinkamos valstybės narės į savo atkūrimo planus įtrauktų skirsnį, kuriame, jei taikytina, būtų nurodytos šiems regionams pritaikytos priemonės.

⁴¹ COM(2020) 380 *final*.

⁴² 2023 m. spalio 4 d. Komisijos reglamentas (ES) 2023/2391.

⁴³ Nacionalinės ataskaitos rengiamos remiantis bendromis laivyno vertinimo gairėmis – C(2014) 545 *final*.

gairėse⁴⁴ numatyta galimybė teikti pagalbą investicijoms į įrangą, kuria padedama didinti mažųjų laivų saugą šiuose regionuose. Pagal šias gaires **Komisija patvirtino valstybės pagalbos schemas**, kuriomis remiamas žvejybos laivyno atnaujinimas viename Portugalijos ir penkiuose Prancūzijos atokiausiuose regionuose, jei valstybės narės įrodys, jog išlaiko žuvų išteklių ir laivyno žvejybos pajėgumų pusiausvyrą. 2024 m. Komisijai nekilo abejonių dėl trijų laivyno segmentų Martinikoje, dviejų Reunjone, vieno Gvadelupoje ir vieno Madeiroje pusiausvyros vertinimo, todėl šiuose regionuose buvo galima teikti pagalbą pagal šias schemas. Be to, dėl ypatingų su sauga ir saugumu susijusių aplinkybių 2024 m. Komisija taip pat išimties tvarka patvirtino pagalbą Gvianoje iki 24 metrų ilgio laivams.

Komisija aktyviai padeda valstybėms narėms **rinkti su žuvininkyste susijusius duomenis**, atsižvelgdama į konkrečius atokiausių regionų poreikius, kaip nurodyta nacionaliniuose duomenų rinkimo darbo planuose, ir remdamasi 2022 m. teminiu tyrimu. 2024 m. priimtame **komunikate**⁴⁵, kuriuo **papildomos esamos laivyno pusiausvyros vertinimo gairės**, skirtos būtent atokiausiems regionams, atsižvelgiama į jų ypatumus. 2024 m. Komisija taip pat atnaujinio Žuvininkystės mokslo, technikos ir ekonomikos komiteto kompetencijai priklausančios ekspertų darbo grupės atokiausių regionų klausimais veiklą, kad būtų lengviau teikti konsultacijas dėl šių regionų.

Vesdama derybas dėl dvišalių **tausios žvejybos partnerystės susitarimų** su ES nepriklausančiomis šalimis, Komisija ir toliau atsižvelgia į atokiausių regionų interesus. Taip siekiama užtikrinti, kad atokiausi regionai (pavyzdžiui, Kanarų salos, Reunjonas) gautų naudos iš pagal tokius susitarimus vykdomos veiklos ir jų laivynai galėtų gauti teisingą žvejybos galimybių, gaunamų kitų šalių vandenyse, dalį. 2022 m. atnaujintu ES ir Seišelių Respublikos susitarimu remiamas žvejybos Majoto vandenyse tausumas.

Pagal **2021–2027 m. EJŖŽAF** Komisija remia tausią žvejybą ir akvakultūrą bei mėlynąją ekonomiką atokiausiuose regionuose ir tam skiria beveik 330 mln. EUR biudžetą. Ji taip pat atsižvelgia į šių regionų ypatumus, kad būtų kompensuotos jų papildomos išlaidos skiriant specialų biudžetą (183 mln. EUR). Komisija patvirtino oficialų **veiksmų planą kiekvienam atokiausiam regionui**, kad ES parama būtų pritaikyta prie kiekvieno regiono poreikių. Be to, Komisija į **ES mėlynosios ekonomikos stebėjimo centro ir 2024 m. mėlynosios ekonomikos ataskaitą** įtraukė specialias teritorines analizes, o **Atlanto vandenyno baseino strategija** ir jos veiksmų planu skatinama tvari mėlynoji ekonomika atokiausiuose regionuose, Makaronezijos regione ir Karibų jūros regione. Pagal Jūrinių teritorijų planavimo direktyvą EJŖŽAF taip pat pritarė tam, kad būtų priimti Azorų salų, Madeiros, Kanarų salų ir Prancūzijos Gvianos jūrinių teritorijų planai⁴⁶.

Valstybės narės ir atokiausi regionai deda pastangas **rinkti duomenis**, kad pagerintų žinias apie žuvininkystės išteklius (pavyzdžiui, Prancūzijos EJŖŽAF finansuojamas projektas „Accobiom“). Prancūzija sustiprino bendradarbiavimą su kaimyninėmis valstybėmis kovodama su **neteisėta, nedeklaruojama ir nereglamentuojama žvejyba** Prancūzijos Gvianos vandenyse. Siekdamas padėti priimti sprendimus dėl teritorijų planavimo, projektų įgyvendinimo ir investicijų, Komisijos Jungtinis tyrimų centras šiuo metu **analizuoja jūrų atsinaujinančiųjų išteklių energijos potencialą atokiausiuose regionuose**.

Žemės ūkis ir kaimo plėtra

Atokiausių regionų žemės ūkio sektorius yra labai svarbus siekiant užtikrinti jų apsirūpinimo maistu savarankiškumą. Komisija glaudžiai bendradarbiavo su valstybėmis narėmis siekdama užtikrinti, kad **Prancūzijos, Portugalijos ir Ispanijos strateginiais planais pagal bendrą**

⁴⁴ C(2023) 1598 final.

⁴⁵ COM(2024) 223 final.

⁴⁶ Projektas „Jūrinių teritorijų planavimo atokiausiuose regionuose tobulinimas“ (2021–2024 m., 2 mln. EUR).

žemės ūkio politiką būtų atsižvelgiama į konkrečius atokiausių regionų poreikius. Šie 2022 m. priimti planai apima regioninį aspektą. Be to, dauguma Prancūzijos atokiausių regionų priėmė apsirūpinimo maistu savarankiškumo planus.

Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP)⁴⁷ ir EGADP lėšomis remiama žaliaji ir skaitmeninė žemės ūkio pertvarka šiuose regionuose. Šiomis lėšomis remiamos tokios iniciatyvos kaip ūkių modernizavimas, parama agrarinės aplinkosaugos iniciatyvoms ir ekologiniam ūkininkavimui (pavyzdžiui, drėkinimo infrastruktūrai Kanarų salose, Reunjone ir Madeiroje). EŽŪFKP lėšomis toliau remiami mokslinių tyrimų ir plėtros projektai (pavyzdžiui, sausrų atsparių cukranendrių įvairovė) ir turizmo, verslo ir pagrindinių paslaugų plėtros projektai.

Atokiausių regionų žemės ūkis remiamas pagal **atokiausiems regionams ir saloms skirtą programą** (POSEI)⁴⁸. 2022 m. Komisija pradėjo POSEI vertinimą, kad įvertintų jos įgyvendinimo 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu veiksmingumą, efektyvumą ir Europos pridėtinę vertę. Vertinimas, kurį numatoma paskelbti 2025 m., padės apsvarstyti, kaip užtikrinti ilgalaikę atokiausių regionų žemės ūkio sektoriaus ateitį⁴⁹.

Per EŽŪFKP ir POSEI Komisija taip pat padėjo atitaisyti dėl **La Palmos ugnikalnio išsiveržimo** padarytą žalą. 2014–2022 m. Kanarų salų **kaimo plėtros programa**⁵⁰ buvo iš dalies pakeista 2022 ir 2023 m., įtraukiant bendrą 20 mln. EUR Ispanijos nacionalinį įnašą, skirtą nukentėjusiems ūkiams atkurti ir gamybai atnaujinti. Kanarų salų POSEI programa buvo iš dalies pakeista, kad gamintojai (daugiausia bananų sektoriuje) galėtų toliau gauti pajamų paramą. Ispanija gavo papildomą 9,5 mln. EUR finansinį įnašą iš **ES solidarumo fondo** svarbiausioms gelbėjimo ir atkūrimo operacijoms remti.

2022 m. Komisija patvirtino **Valstybės pagalbos žemės ūkiui gairių**⁵¹ ir **Žemės ūkio bendrosios išimties reglamento**⁵² peržiūrą. Peržiūrėtose gairėse pagalbos intensyvumas atokiausiuose regionuose padidintas nuo 75 iki 80 proc. kelių rūšių investicijoms ir išlaikytos specialios nuostatos, pavyzdžiui, veiklos pagalba, skirta papildomoms šiuose regionuose pagamintų žemės ūkio produktų vežimo išlaidoms kompensuoti. Kiekvienu konkrečiu atveju pagal šias specialias taisykles pagalbą galima skirti ir kitoms papildomoms išlaidoms padengti.

1.3. TEISINGI POKYČIAI. ŽALIOSIOS IR SKAITMENINĖS PERTVARKOS SKATINIMAS

1.3.1. Žalioji pertvarka. Darnios ekonomikos kūrimas

Klimato srities veiksmi

Atokiausi regionai yra ypač pažeidžiami klimato kaitos ir labai priklauso nuo transporto jungčių. Todėl **peržiūrėtoje apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemoje** (ATLPS)⁵³ Komisija ypatingą dėmesį skyrė jų junglumo poreikiams.

Siekiant užtikrinti teritorinį tęstinumą, iki 2030 m. ATLPS netaikoma vidaus skrydžiams ir kelionėms jūra iš atokiausio regiono į bet kurį kitą oro uostą ar uostą toje pačioje valstybėje narėje, įskaitant skrydžius ir keliones jūra tame pačiame atokiausiame regione. Iš ATLPS pajamų numatyta skirti apie 1,6 mlrd. EUR, kad iki 2030 m. būtų padengtas reikalavimus atitinkančių tvarių aviacinių degalų ir iškastinio žibalo naudojimo kainų skirtumas. Ypatingas

⁴⁷ EŽŪFKP atokiausiems regionams skiria beveik 1,3 mlrd. EUR (2023–2027 m.): Prancūzijai (906 mln. EUR), Ispanijai (102,5 mln. EUR) ir Portugalijai (316 mln. EUR).

⁴⁸ POSEI biudžetas siekia beveik 3,3 mlrd. EUR (2023–2027 m.).

⁴⁹ 2024 m. gegužės mėn. Komisija paskelbė ES paramos žemės ūkiui atokiausiuose regionuose (POSEI) ir mažesnėse Egėjo jūros salose sistemų tyrimą, jis bus įtrauktas į Komisijos vertinimo ataskaitą.

⁵⁰ Kaimo plėtros programos bendrai finansuojamos EŽŪFKP ir nacionalinių biudžetų lėšomis.

⁵¹ C(2022) 9120 final.

⁵² 2022 m. gruodžio 14 d. Komisijos reglamentas (ES) 2022/2472.

⁵³ 2003 m. spalio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/87/EB.

dėmesys skiriamas atokiausių regionų oro uostams, kuriuose šiomis lėšomis galima padengti visą kainų skirtumą, palyginti su iškastiniu žibalu. 2024 m., o vėliau kas dvejus metus Komisija pateiks ataskaitą dėl ATLPS išplėtimo įtraukiant jūrų transportą, deramai atsižvelgdama į atokiausius regionus. 2026 m. ji įvertins salų ir atokių teritorijų, pavyzdžiui, atokiausių regionų, susisiekimą oru.

Komisija taip pat skyrė ypatingą dėmesį atokiausiems regionams pagal **Socialinį klimato fondą**⁵⁴, kuriame numatyta, kad valstybės narės, rengdamos savo socialinius klimato planus, turėtų atsižvelgti į geografinius ypatumus, įskaitant atokiausius regionus.

Įgyvendindama **ES prisitaikymo prie klimato kaitos strategiją**⁵⁵, Komisija įvairiuose atokiausių regionų baseinuose surengė **10 praktinių seminarų**. Buvo siekiama skatinti šiuos regionus ir jų kaimynines šalis **keisti informacija apie prisitaikymo prie klimato kaitos sprendimus**, pavyzdžiui, pakrančių atsparumo, žemės ūkio, biologinės įvairovės, vandens išteklių valdymo ir turizmo srityse. Ji išleido **kompendumą, kuriame pristatoma novatoriškiausia geroji patirtis**⁵⁶ šioje srityje.

2024 m. kovo mėn. priimtame **komunikate „Su klimatu susijusios rizikos valdymas. Saugoti žmones ir gerovę“**⁵⁷ Komisija pabrėžė atokiausiems regionams būdingą su klimatu susijusią riziką. Europos klimato rizikos vertinime⁵⁸, kuriuo papildomas minėtas komunikatas, yra specialus atokiausiems regionams skirtas skyrius, kuriame išsamiai aprašoma su klimatu susijusi rizika, su kuria susiduria šie regionai.

ERPF lėšomis remiamos investicijos į prisitaikymą prie klimato kaitos ir rizikos prevenciją visuose atokiausiuose regionuose (2021–2027 m. skirta 334 mln. EUR), pavyzdžiui, Gvadelupoje ir Martinikoje – investicijos į mokyklų seisminį atstatymą, o Reunjone – kovos su paupių erozija ir potvyniais priemonės.

Kai kuriuose atokiausiuose regionuose įgyvendinami kovos su klimato kaita projektai, pavyzdžiui, pagal programą LIFE finansuojamas projektas „Adapt’Island“ dėl novatoriškų ir atkartojamų pakrančių ir jūrų ekosistemų atkūrimo metodų visame Karibų jūros regione. Keli regionai taip pat priėmė teisėkūros iniciatyvas, pavyzdžiui, Kanarų salų klimato kaitos ir energetikos pertvarkos aktą.

Atsinaujinančiųjų išteklių energija ir energijos vartojimo efektyvumas

Komisija remia atokiausių regionų perėjimą prie ekologiškesnio energijos rūšių derinio, kad būtų išnaudotas jų atsinaujinančiųjų išteklių energijos potencialas, pavyzdžiui, didžiuliai jūros vėjo ir saulės energijos ištekliai. Ji atkreipė dėmesį į jų saulės energijos potencialą **ES saulės energetikos strategijoje**⁵⁹. Komisija remia **atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybą** per įvairius ES fondus, pavyzdžiui, Kanarų salos atsinaujinančiųjų išteklių energijai remti skiria 42 mln. EUR ERPF lėšų, o pagal Portugalijos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą remiama daug investicijų į atsinaujinančiųjų išteklių energiją atokiausiuose regionuose, pavyzdžiui, paskatos namų ūkiams ir MVĮ įsigyti fotovoltines sistemas Azorų salose (projektas SOLENERGE).

ERPF lėšomis remiamas **privačių ir viešųjų pastatų energijos vartojimo efektyvumas**. Martinika skiria 5 mln. EUR ERPF lėšų gyvenamųjų ir viešųjų pastatų renovacijai, o Azorų salos skiria ERPF finansavimą energijos vartojimo efektyvumui didinti (16,3 mln. EUR) ir išmaniosioms energetikos sistemoms, tinklams ir saugykloms kurti (7,5 mln. EUR).

⁵⁴ 2023 m. gegužės 10 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2023/955.

⁵⁵ COM(2021) 82 *final*.

⁵⁶ Prisitaikymo prie klimato kaitos atokiausiuose ES regionuose gerosios patirties ir sprendimų kompendiumas.

⁵⁷ COM(2024) 91 *final*.

⁵⁸ Europos aplinkos agentūra, Europos klimato vertinimas, EAA ataskaita Nr. 1/2024.

⁵⁹ COM(2022) 221 *final*.

INTERREG programomis skatinami atokiausių regionų ir jų kaimyninių šalių mainai energijos valdymo srityje.

Pagal iniciatyvą „**Švari energija ES saloms**“ Komisija teikė tikslinę paramą ir skatino pajėgumų stiprinimą atokiausiuose regionuose, pavyzdžiui, įgyvendinant projektą „Energijos gavimas iš atliekų“ (PI projektas) Sen Martine, baterinės energijos kaupimo sistemos tyrimą La Palmoje (Kanarų salos) ir projektą „H2PortoSanto“ Madeiroje, skirtą liekamajai biomasei paversti švariu vandeniliu.

Komisija padeda keliems regionams rengti jų energetikos sistemų dekarbonizacijos planus⁶⁰ ir rengia gaires dėl atsinaujinančiųjų energijos išteklių prieigos prie tinklų ir tinklų valdymo tarpusavyje nesujungtose ES salose, kurios apima keturis atokiausius regionus⁶¹. Įgyvendindama iniciatyvą „**Nauji energetikos sprendimai, optimaliai pritaikyti saloms**“, Komisija palengvino perėjimą prie švarios energijos, pasitelkdama vietos energetikos bendriją La Palmoje (Kanarų salos) ir H2 projektą Azorų salose.

Atokiausi regionai pradėjo tirti **vandenilio** potencialą. Pavyzdžiui, Europos investicijų bankas finansavo Gvadelupos vandenilio veiksmų gaires (660 mln. EUR), o projektu „Hyguane“ Prancūzijos Gvianoje siekiama nuo 2027 m. pagaminti 110 tonų žaliojo vandenilio ir juo aprūpinti Gvianos kosmoso centrą bei transporto sektorių.

Keli regionai priėmė **strategijas**, kuriomis siekiama didinti atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybą, skatinti energijos vartojimo efektyvumą ir mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro. Tai apima 2030 m. Azorų salų cukraus energetikos strategiją, Kanarų salų elektros tinklų sujungimą ir Prancūzijos atokiausių regionų daugiametės energetikos programas.

Žiedinė ekonomika

Atokiausi regionai turi didelį potencialą plėtoti žiedinės ekonomikos sprendimus. Pagal sanglaudos politiką remiama žiedinės ekonomikos plėtra atokiausiuose regionuose. Tiek **ERPF**, tiek **INTERREG** lėšomis remiamas atliekų tvarkymas ir atliekų perdirbimas, pavyzdžiui, Reunjone, skiriant 18 mln. EUR ERPF lėšų žiedinei ekonomikai, ir Karibų jūros regione, įgyvendinant INTERREG projektą SARGOOD (450 000 EUR), skirtą sargasui rinkti ir valorizuoti. Atokiausi regionai taip pat gauna paramą pagal programą LIFE (pavyzdžiui, projektu „AgriLoop“ siekiama per mažai naudojamas liekanas paversti didelės pridėtinės vertės biologiniais produktais, kurie turi būti pakartotinai naudojami).

Siekiant palengvinti keitimąsi informacija ir skatinti žiedinės ekonomikos gerą patirtį, bendradarbiaujama siekiant surengti internetinį seminarą žiediškumo atokiausiuose regionuose tema pagal Europos žiedinės ekonomikos suinteresuotųjų subjektų platformą – vieno langelio principu grindžiamą renginių, finansavimo galimybių ir geriausios žiedinės ekonomikos praktikos platformą.

Keli atokiausi regionai parengė strategijas, kuriomis siekiama skatinti atliekų prevenciją, gerinti atliekų valorizaciją ir tvarkymą bei tvarkyti pavojingas atliekas. Tarp jų – Prancūzijos Gvianos regioninis atliekų prevencijos ir tvarkymo planas ir Madeiros regioninė atliekų tvarkymo strategija. Keli atokiausi regionai parengė strategijas, atitinkančias jų regionų ypatumus, viena jų – Azorų salų žiedinės ekonomikos konferencija.

1.3.2. Skaitmeninės pertvarkos skatinimas. Naujų galimybių sudarymas

Komisija aktyviai remia atokiausius regionus, kad būtų patenkinti jų skaitmeninio junglumo poreikiai dėl atokumo nuo žemyninės Europos.

⁶⁰ Madeira – Pikas, Fajalis ir San Žoržė (Azorų salos) – La Grasjosa ir La Palma (Kanarų salos).

⁶¹ Kanarų salos, Azorų salos, Madeira ir Reunjonas.

Pagal **Europos infrastruktūros tinklų priemonės** (EITP) skaitmeninį srautą Komisija numato didesnę bendro finansavimo normą projektams, susijusiems su atokiausiais regionais, ir patvirtino daugiau kaip 125 mln. EUR finansavimą šių regionų povandeninių kabelių infrastruktūrai. Įgyvendinus vieną projektą, kuris bendrai finansuojamas EITP (30 mln. EUR) ir ERPF lėšomis (10 mln. EUR), Prancūzijos Gviana bus sujungta su „EllaLink“ kabelių sistema, jungiančia Lotynų Ameriką su Europa. Kitas projektas (40 mln. EUR pagal EITP) skirtas naujiems povandeniniams kabeliams, jungiantiems Lisaboną su Azorų salomis ir Azorų salas su Madeira, tiesti. Pagal EITP taip pat bus remiama povandeninių kabelių infrastruktūra Kanarų salose (36 mln. EUR) ir Prancūzijos atokiausiuose Karibų jūros regionuose (20,6 mln. EUR)⁶².

Savo **junglumo dokumentų rinkinyje**⁶³ Komisija pabrėžė atokiausių regionų priklausomybę nuo duomenų, perduodamų povandeniniais kabeliais. Ji rekomendavo valstybėms narėms nustatyti tikslinius veiksmus, kuriais valstybė narė būtų sujungta su jos atokiausiais regionais, kaip „europinės svarbos kabelių projektą“.

Sąjungos saugaus junglumo reglamente⁶⁴ pabrėžiama, kad, nesant antžeminio ryšio sistemų, tinkamiausia išeitis yra kosmoso technologijomis grindžiamo palydovinio ryšio paslaugos. Sąjungos saugaus junglumo **programa** turėtų sudaryti sąlygas junglumui visoje Sąjungoje, įskaitant atokiausius regionus, ir visame pasaulyje.

Antžeminė infrastruktūra atokiausiuose regionuose yra labai svarbi kosmosui, saugumui ir gynybai, atsižvelgiant į jų strateginę padėtį ir išskirtinius pajėgumus, kaip nurodyta **bendrame komunikate dėl ES kosmoso strategijos saugumo ir gynybos srityje**⁶⁵. Gvianos kosmoso centras Prancūzijos Gvianoje ir kiti atokiausiuose regionuose kuriami kosmodromų projektai ypač padeda stiprinti ES savarankišką prieigą prie kosmoso ir atsparumą jam.

Komisija propaguoja skaitmenines priemones atokiausiuose regionuose per **Europos skaitmeninių inovacijų centrų** tinklą ir specialius centrus atokiausiuose regionuose, finansuojamus pagal **Skaitmeninės Europos programą** (DIGITAL), kuriuose teikiamos mokymo ir tinklaveikos galimybės⁶⁶. Pagal EGADP gali būti teikiamas papildomas finansavimas centrams (Pažangiųjų salų centras Madeiroje)⁶⁷ arba investuojama į naujų sektorių plėtrą („eGames Lab“ vaizdo žaidimų pramonei Madeiroje plėtoti).

Savo pirmojoje **skaitmeninio dešimtmečio** padėties ataskaitoje⁶⁸ Komisija rekomendavo valstybėms narėms papildyti privačias investicijas, kad būtų pašalintos jų atokiausių regionų junglumo spragos ir būtų ugdomi skaitmeniniai įgūdžiai. Švietimui skaitmeninti galima pasinaudoti keliomis ES finansavimo priemonėmis. ERPF remia Kanarų salas joms įgyvendinant Skaitmeninio švietimo planą. Pagal Portugalijos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą remiama skaitmeninė įranga ir mokytojų rengimas Madeiroje (22 mln. EUR). Prancūzijos Gviana, įgyvendindama iniciatyvą *Guyane connectée, combler les écarts*, siekia atnaujinti palydovinį junglumą ir užtikrinti elektros tiekimą klasėse.

Komisija paragino atokiausius regionus dalyvauti **Plačiajuosčio ryšio kompetencijos biurų tinklo** internetiniuose seminaruose apie išmaniuosius povandeninius kabelius, palydovinį

⁶² Nauji povandeniniai kabeliai tarp El Hiero ir Tenerifės salų (13 mln. EUR) ir tarp Gran Kanarijos, Lansarotės ir Fuerteventūros (23 mln. EUR) Kanarų salose, taip pat du kabelių tiesimo projektai, susiję su Prancūzijos atokiausiais Karibų jūros regionais, – CELIA (17 mln. EUR) ir „Caribbean Connect“ (3,6 mln. EUR).

⁶³ COM(2024) 81 *final*; C(2024) 1181 *final*.

⁶⁴ 2023 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2023/588.

⁶⁵ 2023 m. kovo 10 d. Europos Sąjungos kosmoso strategija saugumo ir gynybos srityje, JOIN(2023) 9.

⁶⁶ Pavyzdžiui, Kanarų salų skaitmeninių inovacijų centrą įmonių skaitmenizacijos srityje, Reunjono Europos skaitmeninių inovacijų centrą kibernetinio saugumo srityje, finansuojamą pagal Skaitmeninės Europos programą, ir Azorų salų skaitmeninių inovacijų centrą.

⁶⁷ 598 886 EUR biudžetas, bendrai finansuojamas pagal EGADP (74 proc.).

⁶⁸ Europos Komisija, Ryšių tinklų, turinio ir technologijų generalinis direktoratas, „2030 m. skaitmeninis dešimtmetis. 2023 m. skaitmeninio dešimtmečio padėties ataskaita“, Europos Sąjungos leidinių biuras, 2023 m.

junglumą ir kvietimus teikti pasiūlymus pagal skaitmeninei ekonomikai skirtą EITP dalį. Šis tinklas parengė vaizdo įrašų apie plačiajuosčio ryšio plėtrą Reunjone ir Kanarų salose. 2024 m. įvyko du specialūs internetiniai seminarai apie galimybes pagal junglumo dokumentų rinkinį.

2. BENDRADARBIAVIMAS SU KITAIS EUROPOS REGIONAIS, KAIMYNNINĖMIS ŠALIMIS IR KITAIS SUBJEKTAIS

INTERREG ir bendradarbiavimas su KVTBP „Globali Europa“ ir užjūrio šalių ir teritorijų finansavimo priemonėmis

Dėl savo geografinės padėties atokiausi regionai itin naudingi ES visuotiniams interesams. Todėl Komisija atokiausiems regionams skyrė ypatingą dėmesį peržiūrėdama ES ir pasaulio dalių, kuriose yra atokiausi regionai, strategijas ir partnerystės susitarimus, skatindama bendradarbiavimą su UŠT.

Naujojoje **ES ir Lotynų Amerikos bei Karibų (LAK) santykių darbotvarkėje** pabrėžiama, kad ES buvimas šiame regione per atokiausius regionus yra šios partnerystės privalumas⁶⁹, ir numatoma stiprinti LAK, atokiausių regionų ir UŠT bendradarbiavimą⁷⁰. Pagal 2023 m. pasirašytą **ES ir Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno valstybių organizacijos partnerystės susitarimą**⁷¹ Afrikos ir Karibų jūros regiono protokolais skatinamas regioninis bendradarbiavimas su atokiausiais regionais ir UŠT.

Komisija atnaujino atokiausiems regionams skirtų 2021–2027 m. **INTERREG programų** išorės aspektą⁷², nustatydama, kad projektuose turėtų dalyvauti bent viena kaimyninė šalis partnerė⁷³ ir (arba) UŠT. 2014–2020 m. atokiausi regionai parengė keletą INTERREG projektų bendroms problemoms spręsti, pavyzdžiui, kovai su sargasu arba skubiam integruotam reagavimui į regionines nelaimes. Tai tęsiama pagal 2021–2027 m. programas, pagal kurias prisitaikymui prie klimato kaitos skiriama daugiau kaip 19 mln. EUR.

Kad bendrus veiksmus būtų galima finansuoti pagal INTERREG ir išorės finansavimo priemones, INTERREG reglamente, Reglamente dėl KVTBP „Globali Europa“ ir Sprendime dėl užjūrio asociacijos, įskaitant Grenlandiją (DOAG), numatyta galimybė derinti finansavimą. Visų pirma Komisijos tarnybos nustato sąlygas, kuriomis numatomas papildomas biudžetas (15 mln. EUR) iš KVTBP, skirtas INTERREG Madeiros, Azorų salų ir Kanarų salų (MAK) bei Indijos vandenyno programoms. Siekiant šio tikslo labai svarbus bus MAK programos partnerių⁷⁴ patvirtintas projektas **ATLANTE**. Komisija taip pat patvirtino 15 mln. EUR biudžetą iš DOAG asignavimo, skirtą UŠT ir jų kaimyninių šalių, įskaitant atokiausius regionus, tarpregioniniam bendradarbiavimui skatinti. Komisija pradėjo diskusijas (pavyzdžiui, 2024 m. UŠT ir ES forume) dėl bendrų prioritetinių veiksmų skaitmeninio junglumo (infrastruktūros) ir mėlynosios bei žaliosios ekonomikos srityse.

Pasinaudodamos tokiomis programomis kaip „**Europos horizontas**“ ir „**Interreg Atlantic**“, Azorų salos, Madeira ir Kanarų salos bendradarbiauja su kitais ES Atlanto vandenyno regionais jūrą teršiančių šiukšlių valdymo (projektas „Free LitterAT“) ir uostų dekarbonizacijos srityse (projektas ENEPORTS).

Prekyba

⁶⁹ JOIN(2023) 17 *final*, 2023 m. birželio 7 d.

⁷⁰ 2023 m. ES ir CELAC aukščiausiojo lygio susitikimo deklaracija, Briuselis, 2023 m. liepos 18 d.

⁷¹ Samoa susitarimas (OL L, 2023/2862, 2023 12 28).

⁷² Makaronezija, Mozambiko sąsiauris, Karibų jūros regionas, Indijos vandenynas ir Amazonija.

⁷³ Šalis ar teritorija, kuri patenka į bet kurią geografinę teritoriją pagal KVTBP ir kuriai parama teikiama ES išorės finansavimo priemonių lėšomis (2021 m. birželio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2021/1059 2 straipsnis).

⁷⁴ Azorų salų, Madeiros, Kanarų salų, Žaliojo Kyšulio, Senegalo, Mauritanijos, Ganos, Gambijos, Dramblio Kaulo Kranto, San Tomės ir Prinsipės.

Pagal Sutarties 349 straipsnį, atsižvelgiant į atokiausių regionų ekonominę priklausomybę nuo nedidelio produktų skaičiaus, ypatingą dėmesį reikia skirti jų prekybos santykiams su kaimyninėmis šalimis arba šalimis, gaminančiomis panašias prekes, kai kuriais atvejais mažesnėmis sąnaudomis ir taikant žemesnius sveikatos, saugos ir aplinkos apsaugos standartus.

Derybose dėl prekybos susitarimų Komisija toliau atsižvelgė į atokiausių regionų interesus ir apsvairstė bet kokią galimą poveikį jiems, visų pirma atlikdama *ex ante* poveikio darniam vystymuisi vertinimus ir *ex post* vertinimus. 2023 m. poveikio darniam vystymuisi vertinime, kuriuo remiamas ES ir Rytų bei Pietų Afrikos laikinojo ekonominės partnerystės susitarimo (EPS) stiprinimas, pabrėžiama ypatinga atokiausių regionų padėtis, susijusi su žemės ūkio produktais ir žuvininkyste. 2024 m. poveikio darniam vystymuisi vertinimuose, kuriais remiamos ES ir Indijos derybos, buvo atkreiptas dėmesys į atokiausiems regionams susirūpinimą keliančius klausimus, susijusius su cukrumi, ir įtrauktas šio sektoriaus atvejo tyrimas, atsižvelgiant į Reunjono indėlį į viešas konsultacijas. 2023 m. ES ir Centrinės Amerikos bei ES ir Kolumbijos, Ekvadoro ir Peru asociacijos susitarimų poveikio vertinimo dokumentuose negalėjo būti atmestas galimas neigiamas poveikis bananams ir cukrui atokiausiuose regionuose ir kad tokiam poveikiui nustatyti reikės tolesnio vertinimo. Šiuo metu vertinant ES ir Pietinės Afrikos vystymosi bendrijos (PAVB) EPS numatoma atlikti susitarimo poveikio šiems regionams analizę.

Daugumoje prekybos susitarimų numatyta **dvišalė apsaugos sąlyga**, kuri paprastai taikoma visiems produktams. Be to, į kai kuriuos susitarimus įtrauktos konkrečios nuostatos dėl žemės ūkio produktų, o į daugumą susitarimų taip pat įtrauktos specialios apsaugos nuostatos atokiausiems regionams. Be to, lengvatinis pateikimas į ES rinką **pažeidžiamoms žemės ūkio prekėms** (pavyzdžiui, cukrui) suteikiamas tik tarifinių kvotų forma, išskyrus EPS, sudarytus su Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno (AKR) valstybėmis. Kartais šiems produktams dvišaliuose susitarimuose liberalizavimas net netaikomas (pavyzdžiui, ES ir Čilės pažangiajame pagrindų susitarime ir laikinajame prekybos susitarime numatytam cukrui ir bananams).

Komisija, siekdama padidinti rinkos skaidrumą, reguliariai stebi **ES prekybą bananais ir jų rinką**, rengdama viešai prieinamas rinkos ataskaitas, taip pat imasi atitinkamų priemonių ES (ir atokiausių regionų) produkcijai apsaugoti ir sąžiningai konkurencijai užtikrinti, taip pat ir ES nepriklausančių šalių atžvilgiu. 2022 m. Komisija atliko bananų rinkos tyrimą, kurio galutinėje ataskaitoje padaryta išvada, kad apskritai išlaikoma pusiausvyra tarp ES bananų augintojų (įskaitant atokiausius regionus), AKR valstybių (kurių vystymuisi tradiciškai leidžiama įvežti be muitų) interesų ir maito sumažinimo Lotynų Amerikos eksportuotojams. Remiantis šiuo vertinimu, šiais tarptautiniais ES įsipareigojimais ES bananų auginimas atokiausiuose regionuose ar ES bananų rinka nebuvo destabilizuoti. POSEI ir kaimo plėtros programos buvo labai svarbios remiant bananų augintojus atokiausiuose regionuose ir siekiant išsaugoti ES produkciją.

Galiausiai Komisija skatino atokiausių regionų suinteresuotųjų šalių dalyvavimą pilietinės visuomenės dialoguose⁷⁵ ir praktiniuose seminaruose „Access2Markets“ (2023 ir 2024 m.), kad padėtų prekiauti su ES nepriklausančiomis šalimis ir didintų informuotumą apie prekybos susitarimus.

Migracija

Kai kurie atokiausi regionai, pavyzdžiui, Kanarų salos, Majotas ir Prancūzijos Gviana, patiria didelį spaudimą dėl migracijos. Komisija remia šiuos regionus kelių ES fondų lėšomis,

⁷⁵ Dėl ES ir Indijos 2023 ir 2024 m., ES ir PAVB EPS *ex post* vertinimo 2023 ir 2024 m. ir prekybos santykių su Lotynų Amerika 2024 m.

kuriomis galima padidinti ir papildyti nacionalinį finansavimą. Komisija suteikė galimybę iš **sanglaudos politikos fondų – sanglaudos veiksmų dėl pabėgėlių Europoje (CARE) ir lanksčios pagalbos teritorijoms (FAST-CARE)** – remti veiksmus, kuriais siekiama integruoti migrantus, pavyzdžiui, suteikti jiems galimybę patekti į darbo rinką ir imtis kitų priemonių, užtikrinančių ilgalaikę socialinę integraciją, pavyzdžiui, būsto, sveikatos priežiūros, vertimo ar mokymo srityse.

Trys pagrindiniai ES fondai, skirti migracijos, sienų valdymo ir saugumo klausimams spręsti, yra **Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondas (PMIF)**, Šengeno erdvei skirta **Sienų valdymo ir vizų priemonė (SVVP)** ir **Vidaus saugumo fondas (VSF)**. Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad jų nacionalinėmis programomis pagal PMIF, SVVP ir VSF būtų sprendžiamos konkrečios atokiausių regionų problemos. Be to, pagal šių fondų temines priemones skiriamas finansavimas naujiems ar nenumatytiems poreikiams, įskaitant tuos, su kuriais susiduria atokiausi regionai, tenkinti. Komisija taip pat paragino valstybes nares įtraukti regionų valdžios institucijas sprendžiant joms rūpimus klausimus. Pagal 2021–2027 m. INTERREG MAK programą (sanglaudos politika) bus remiamas judumas ir migracijos valdymas (8,5 mln. EUR įnašas), siekiant papildyti PMIF ir ESF+ lėšas, skirtas nelydimiems nepilnamečiams, priėmimui pasienyje ir informuotumo didinimo kampanijoms.

Prancūzijos programoje pagal PMIF pabrėžiamas regionų ir vietos valdžios institucijų vaidmuo, visų pirma pabėgėlių ir migrantų integracijos srityje, nustatant didesnę bendro finansavimo normą ir mažesnę finansinę ribą reikalavimus atitinkantiems projektams atokiausiuose regionuose (nuo 500 000 EUR iki 200 000 EUR). Pagal **Portugalijos** programą PMIF lėšomis finansuojamas laikinų infrastruktūros centrų kūrimas Madeiros ir Azorų salų oro uostuose ir planuojama remti migrantų integracijos projektus abiejuose regionuose. Pagal SVVP skirtos lėšos sienų stebėjimo stotelėms atnaujinti ir joms sujungti su nacionaline (žemynine) sienų stebėjimo sistema. 2023 ir 2024 m. **Ispanija** paprašė finansinės paramos pagal pagalbos ekstremaliosios situacijos atveju temines priemones, kad būtų sumažintas spaudimas Kanarų salų priėmimo sistemai (20 mln. EUR, PMIF) ir sustiprinti šio regiono pajėgumai padėti į jo pakrantes atvykstantiems imigrantams ir nustatyti jų tapatybę (17,5 mln. EUR, SVVP). Šią paramą skyrė Komisija.

Komisija **stebi migracijos padėtį**, remia informuotumo didinimą ir skatina naudoti ES lėšas migracijai. Trijų atokiausių regionus turinčių valstybių narių migracijos fondų stebėsenos komitetas sudaro šių regionų atstovai. 2022 ir 2023 m. Komisija surengė susitikimus su Ispanija ir Kanarų salomis, kad aptartų padidėjusį atvykstančiųjų į salyną skaičių, visų pirma didelį nelydimų nepilnamečių skaičių.

Kanarų salose dislokuoti **FRONTEX ir Europos Sąjungos prieglobsčio agentūros (EUAA)** darbuotojai padeda Ispanijos valdžios institucijoms valdyti išorės sienas ir priimti migrantus. Nuo 2023 m. EUAA padeda Ispanijai, įskaitant Kanarų salas, stiprinti nelydimų nepilnamečių priėmimo sistemą. 2023 m. Komisija pateikė veiksmų planą dėl vakarinės Viduržemio jūros regiono dalies ir Atlanto vandenyno migracijos maršrutų, kuriame daugiausia dėmesio skiriama bendradarbiavimui su neteisėtų migrantų kilmės ir tranzito šalimis.

Šios pastangos didinamos nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis. Ispanija pasirašė bendradarbiavimo susitarimą (50 mln. EUR) su Kanarų salomis pagal 2022 m. nacionalinį biudžetą, kad būtų sprendžiama didėjančio nelydimų nepilnamečių skaičiaus problema. Kanarų salos skyrė savo lėšų, kad papildytų ES finansavimą nelydimiems nepilnamečiams, ir parengė specialias perėjimo į suaugusiųjų gyvenimą programas.

3. SUSTIPRINTA PARTNERYSTĖ, DIALOGAS IR PARAMA

Komisija gerokai sustiprino dialogą su atokiausiais regionais ir **Komisijos narių lygmeniu surengė oficialius metinius dialogus pagal regionus**. Jų metu aptariama kiekvieno regiono

plėtos strategija, svarstoma, kaip ES gali ją remti, ir ieškoma sprendimų, kaip įveikti reguliavimo ar finansavimo kliūtis. Komisija taip pat rengia daugybę susitikimų, kuriuose dalyvauja kelios Komisijos tarnybos, atitinkami regionai ir valstybės narės, kad aptartų konkrečius kiekvienam regionui pritaikytus veiksmus.

Komisija laikėsi savo įsipareigojimo padėti atokiausiems regionams pasinaudoti įvairiomis ES paramos galimybėmis. Ji surengė keletą **specialių praktinių seminarų apie ES konkurencingas programas** (Europos infrastruktūros tinklų priemonę, Skaitmeninės Europos programą, programas LIFE, „Erasmus+“, „Europos horizontas“, „Kūrybiška Europa“ ir Bendrosios rinkos programą), suteikė informacijos apie visus susijusius kvietimus teikti projektus ir sukūrė išimtinai šiems regionams skirtą patariamąją priemonę⁷⁶. Naujoji **užsakomoji patariamoji priemonė** padėjo įvairioms viešojo ir privačiojo sektorių suinteresuotosioms šalims sužinoti, kaip rengti ar įgyvendinti regioninės plėtos strategijas ir užtikrinti ES fondų ir programų teikiamų galimybių sinergiją. Komisija patvirtino paramą 23 prašymams teikti konsultavimo paslaugas įvairiose srityse.

Atokiausi regionai turi toliau stiprinti savo **administracinius gebėjimus**⁷⁷, be kita ko, susijusius su sanglaudos politikos programomis, padedami valstybių narių ir visapusiškai naudodamiesi techninės pagalbos biudžetu, skirtu pagal šias programas. Administraciniai gebėjimai taip pat labai svarbūs, kad būtų galima imtis būtinų reformų ir kuo geriau išnaudoti investicijas.

Komisija paragino atokiausius regionus prašyti paramos pagal **techninės paramos priemonę** ir kreipėsi į šiuos regionus 2023 ir 2024 m. įgyvendinant šią priemonę Prancūzijoje, Portugalijoje ir Ispanijoje. 2023 m. Komisija teikė techninę paramą Prancūzijos atokiausiems regionams pagal projektą, kuriuo remiamos reformos, stiprinančios atokiausių regionų gebėjimą gauti finansavimą pagal ES horizontaliąsias programas. Ji pradėjo pavyzdinę iniciatyvą „Kliūčių regionų augimui šalinimas“, kuria konkrečiai skatinama teikti paraiškas iš atokiausių regionų. 2024 m. Komisija padės Prancūzijos atokiausiems regionams didinti piliečių žinias apie skaitmeninius finansus, be kita ko, teikdama ugdymo turinį.

Valstybės pagalba

Komisija ir toliau atsižvelgia į atokiausių regionų ypatumus, siekdama paremti mažą jų ekonomiką, ir į juos atsižvelgė peržiūredama valstybės pagalbos reglamentus ir gaires įvairiuose sektoriuose. Pavyzdžiui, 2023 m. peržiūretoje Laikinojoje sistemoje krizės ir pereinamojo laikotarpio sąlygomis Komisija suteikė galimybę teikti didesnę paramą investicijoms atokiausiuose regionuose. 2023 m. peržiūredama **Bendrajį bendrosios išimties reglamentą**, Komisija įtraukė 15 proc. pagalbos intensyvumo priemonę pramoniniams tyrimams ir eksperimentiniams projektams atokiausiuose regionuose tam tikrose remiamose vietovėse, taip sudarydama palankesnes sąlygas didesnei paramai MTP projektams šiuose regionuose, ir paliko galioti palankias regioninės pagalbos nuostatas, pagal kurias šių regionų įmonėms leidžiama kompensuoti papildomas veiklos išlaidas ir didesnę pagalbos intensyvumą investicinei pagalbai. 2023 m. Komisija taip pat priėmė naują **bendrajį De minimis pagalbos reglamentą**⁷⁸ ir naują **De minimis pagalbos reglamentą dėl visuotinės ekonominės svarbos paslaugų**⁷⁹, kuriais kiekvienai įmonei nustatytos viršutinės ribos buvo padidintos atitinkamai nuo 200 000 EUR iki 300 000 EUR ir nuo 500 000 EUR iki 750 000 EUR per trejus metus, o tai bus naudinga atokiausių regionų įmonėms. Be to, buvo iš dalies pakeistos **Regioninės valstybės pagalbos gairės**, kad būtų galima padidinti pagalbos intensyvumą iki 10 proc.

⁷⁶ Patariamoji priemonė ES atokiausiems regionams „Inforegio“ tinklalapyje.

⁷⁷ Valdymo rodikliai devintojoje sanglaudos ataskaitoje.

⁷⁸ 2023 m. gruodžio 13 d. Komisijos reglamentas (ES) 2023/2831.

⁷⁹ 2023 m. gruodžio 13 d. Komisijos reglamentas (ES) 2023/2832.

projektams, patenkantiems į Europos strateginių technologijų platformos (STEP) reglamento⁸⁰ taikymo sritį.

IŠVADOS

Komunikatas „Pirmenybė žmonėms, tvaraus ir integracinio augimo užtikrinimas, ES atokiausių regionų potencialo atskleidimas“ įgyvendinamas sėkmingai. Vos per dvejus metus **Komisija įvykdė daugelį savo įsipareigojimų** ir daugelyje politikos krypčių, pasiūlymų dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų, iniciatyvų ir projektų atsižvelgė į atokiausių regionų ypatumus. **Atokiausi regionai ir jų valstybės narės** taip pat prisideda prie 2022 m. komunikato ir jo rekomendacijų įgyvendinimo, rengdami įvairias nacionalines ar regionines iniciatyvas, pavyzdžiui, reformas, teisės aktus ir planus, finansinės paramos sistemas ir projektus.

Pagal sanglaudos politiką finansuojamos investicijos atliko ir toliau atlieka svarbų vaidmenį atokiausiuose regionuose. **Kiti ES fondai ir programos**, pavyzdžiui, Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė, Europos infrastruktūros tinklų priemonė, Europos jūrų reikalų, žvejybos ir akvakultūros fondas, programos POSEI ir LIFE, padarė didelį teigiamą poveikį šiems regionams transporto, skaitmenizacijos, žemės ūkio ir aplinkos srityse.

Be to, Komisija atokiausių regionų ypatumus įtvirtino daugelyje ES politikos sričių, pavyzdžiui, **klimato srities veiksmų** (prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistema), **žuvininkystės** (*de minimis* pagalba smulkiosios žvejybos laivynui), **valstybės pagalbos** (Bendrasis bendrosios išimties reglamentas), **skaitmenizacijos** (junglumo dokumentų rinkinys), **transporto jungčių** (transeuropinis transporto tinklas) ir **prekybos** (poveikio darniam vystymuisi vertinimai) srityse. Komisija taip pat sukūrė **specialių priemonių ir galimybių** (pavyzdžiui, specialią patariamąją priemonę ir praktinius seminarus, jaunimo projektą), kad padėtų atokiausiems regionams pasinaudoti įvairiomis ES paramos galimybėmis, kurios jiems vis naudingesnės.

Šios pastangos turėtų būti dedamos ir toliau. Kaip pabrėžiama 9-ojoje sanglaudos ataskaitoje, daugumos atokiausių regionų BVP vienam gyventojui yra mažesnis nei 75 proc. ES vidurkio, o kai kurie iš šių regionų susiduria (arba rizikuoja susidurti) su regioninės plėtros kliūtimis⁸¹. Norint sumažinti gyvenimo sąlygų atotrūkį nuo žemyninės Europos, būtina toliau investuoti į **pagrindinių poreikių**, pavyzdžiui, vandens ir būsto, tenkinimą ir spręsti (energijos) nepritekliaus problemą.

Vadovaudamasi **Sutarties 349 straipsniu**, Komisija ir toliau tam skirs ypatingą dėmesį ir priemones, pritaikytas prie nuolatinių atokiausių regionų apribojimų⁸². Kad atokiausi regionai ir jų piliečiai galėtų vystytis ir gauti naudos iš dalyvavimo bendrojoje rinkoje, būtina **specialiai pritaikyta ES parama**. Be kita ko, reikia spręsti **žaliosios, skaitmeninės ir demografinės pertvarkos** keliamus uždavinius ir kuo geriau išnaudoti jų teikiamas galimybes. Tai ypač svarbu šiems regionams ir visai ES, kuri gali pasinaudoti jų **potencialu strateginiuose sektoriuose**, pavyzdžiui, kosmoso, atsinaujinančiųjų išteklių energijos, biologinės įvairovės ar mėlynosios ekonomikos, taip pat šių regionų teikiamomis galimybėmis užmegzti ryšius su kitais žemynais ir pasaulio regionais. Siekdama išnaudoti šį potencialą, Komisija toliau rems

⁸⁰ 2024 m. vasario 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2024/795.

⁸¹ Regioninės plėtros kliūtys apibrėžiamos kaip „padėtis, kai regionas nesugeba išlaikyti savo ekonominio dinamiškumo pajamų, produktyvumo ir užimtumo požiūriu ir tuo pat metu pagal tuos pačius rodiklius atsilieka nuo savo nacionalinių ir Europos bendraamžių“ (Diemer *et al.*, 2022: 489). Kanarų salos susiduria su regioninės plėtros kliūtimis, o Prancūzijos Gvianai kyla pavojus su jomis susidurti.

⁸² Savo 2024 m. išvadosė dėl 9-osios sanglaudos ataskaitos Taryba priminė struktūrinę socialinę ir ekonominę atokiausių regionų padėtį, kaip pripažinta SESV 349 straipsnyje, ir vaidmenį, kurį sanglaudos politika turi atlikti remiant jų plėtrą ir regioninę integraciją (2024 m. birželio 18 d. Tarybos išvados 11347/24).

atokiausius regionus tokiose srityse kaip transportas, žemės ūkis, žuvininkystė, prekyba, migracija ir socialiniai klausimai.

ES pastangos remti atokiausių regionų plėtrą ir gerinti jų ekonominę bei socialinę padėtį turi būti **derinamos su pačių regionų ir jų valstybių narių** pastangomis. Siekiant sumažinti skirtumus su likusia ES dalimi, vis dar labai reikalingos tinkamos plėtros strategijos, reformos ir investicijos. Ypač svarbu remti viešąsias paslaugas ir darbo vietų kūrimą šiuose regionuose, be kita ko, stiprinant administracinius gebėjimus, pasinaudojant ES ir nacionalinio lygmens galimybėmis. Be to, ES ir nacionalinė parama bendradarbiavimui su kaimyninėmis šalimis yra labai svarbi siekiant užtikrinti, kad atokiausi regionai būtų gerai integruoti į regionines ir pasaulines vertės grandines.